68

ROYAL
ASIATIC
SOCIETY

Shadanga-
Yogatippanī

Hodgson

68.

ROYAL
ASIATIC
SOCIETY.

॰ नमः श्रीकालचक्राय॥ श्रीकालचक्रमीश्वरमशिवं स्वगुणैर्गुरून्गुरूंश्च मया। श्रीमानिमतषडङ्गयोगस्य गुणभरणी टिप्पणी क्रियते॥ इह हि खलु बहिश्चात्मविद्यायां सकलः
विकल्पविकल्पसन्तानबाधाद्यनुपमचक्रिमानिरालम्बकल्पनह्रायकगक्रावनयाग्रीशुगयोगोद्भवसमसम्बोधानमभीत। तत्र च विशेषाधिगममनामाद्ययनादीनमनसाः
निद्रावसमुपगतस्य तत्त्ववज्रयोगिन्याद्यनाकूत। गच्छयुत्रकविक्रम पूर्वतत्रतवविशेषाधिगमार्थविषयीनिरोधवत्दादशांगिषगिनिरोधयतक्रालनाध्यानासाधु
युत्रतमहायष्ठितग्रीवचलानुगम्यमानाविक्रमयुचमगात। तत्रचक्रः स्मिग्धित्येवदिवगतअहंकारसमथः वधनगमास्कयक्रगवतामाक्राडयादिष्टः। युत्रकर्त्तः
दतत्वमितिसवतडुयदगलाक्रमात्रणसमाधिसमायन्नावक्रवसवः क्रगवाम्न्दवाम्नहितः। अत्रान्नवचात्रिचतीतासवचममाध्येवक्रदस्यत। सचमहामायागुरुः
ः क्लगकाचित्यन्नत्रक्रगवन्नश्रीग्राधवञ्चयमधिगतमूयदिष्टवान्। सचश्रीगुरुः परमकारुणिकः सर्वथाक्रान्तमधिगम्यस्वाधिगतमूक्ष्मयष्ठितंक्रास्कचदव प्रसादीकृतः
वान्। तताधिचानिर्व्वचनीयानवयकरुणादिगुणचलाकवान्। श्रीगुरुः श्रीगुरुचचलमयायाचितुचयामयाधिचविधियानतत्वमासादितमितिगुरुक्रयाचयंया। तदेवं सङ्क्षिः

ध्याधिषत्तवगाधावाद्यादनुपमचक्रितार्नमवज्रधरयदवीप्रतिलप्त्यदर्थं षडङ्गयोगक्रिकीर्षुः स्वयुद्धवतास्तुतिमुखवनषडङ्गयोगमुद्दीपयतिस्म॥ निरस्तयोदितिनिरस्ताभि
प्रतिक्रियाग्निसर्वेमाहृष्णन्नीतिसर्वविषयाणिअक्रगालानिमघम तस्यायत्र सतथानुत्र निःशेषसंख्याया सामस्त्येनअक्षा। विनष्टक्रमागेगलत्वादिकल्पः यक्रितुल्याः
वायुनकस्थानयत्र। अनन्यस्वाकाशगमगवदमलगगनखण्डदित आविष्कृतः। स्वालोककल्याणामूर्त्तालोकः। लोकस्य नावृद्धः यस्यायोद्योसप्तवसर्वगताङ्
दकल्पोत्युक्तवन्तः। वज्रवसर्वयाङ्कासादवाधस्तु। निरस्तसर्वविषया क्रगलयाक्रत्राहकाचायचाद्वित। अननग्रयोगाचध्यानाखेडक्रः। वरुतप्रयोगाचादशाः
नाविषयविषयितामयवृत्तिःगचीरयुक्तत्वाविचाचातिचत सूर्यध्यानमध्यकविकल्पितं। निःशेषमत्त्वया आन्नानिचाधिमावस्थावदितिगमाकाचाः
विकल्पाश्च सवासनवतुचगीतिसहस्रविलक्रणालक्रणेवायुश्वध्यानायाधावायोयनयत्र। अननवप्राणायामधारणाक्षेडक्रः नथावा प्राणायामाद्विमार्गस्खलनमधि
नवम्मधमप्राणवहा विश्वाचाणप्रवक्राष्टकयगतिहतोपाचणावकविकल्पमिति। स्वप्रात्मा विकल्पसवचआकाशधातुः सर्वाकाचावलोकितविश्वविम्बक्रत्रअननवअनुसृत

न्तमुक्तं । तथा च वज्रामृता लोकनं यत्र भवति स्वलु तन्नो चाप्यचरः नुस्मृतिः स्यादिति । उदितप्रज्ञालोकस्य गाढि प्रीष बन्धदायकः । निराभास प्रकाश त्वात्स लोकः । सर्वलोकानान्त
दाधारत्वात्स सर्वबुद्ध स्मिरागिवज्राग्रे च पू तत्वोम्ली कस्य च । षाठ षानव्रृ गुरुत्वानुसृत्व चन्द्रः । पञ्चात्म मासः । अननानानि सम सा अमृतं । प्रज्ञोपायात्मकत्वाद्वच्छसूक्ष्मवगा
ह्वान विम्ब समाधि विनिवर्त्तनं ॥ विकल्पानि गच्छति । अन्यतन मस्त्कार च   आक्षिप्तः । मन त मृत्यु त्यस्मिं प्रलात ०० निलत्यन ॥ ०० दानीं षडङ्गयोग स्यास्य यदधिप्ये
यन्नाहित्यो चाधारा समृद्धि नयप्रनियादयन्नादाय ०० बोद्धि । यानार्थः । सं   साधारणं समरसंप्रत्र्वः । सम्भूतिः संगमस्तद्दुष्टं । परमार्थ सत्यं न । तथा । प्रत्येकः
मवलम्ब्य आलम्बनं न्दद्दितत्वोल्पथा । अनन्तचवनोल्पासम्मूर्तियरमाः   धर्मसत्वोत्पाम कित्त्वाः ध्यपकस्य । धृगानेन्द्रःजेलौकिकस्य त्वाहिरुः । शून्यानि शून्यामहाशू
न्यसर्वशून्यानयाप्रकाश्वरत्वात्कृत्यः । परमालय ०० यथा । द्वयोलप्रतिविम्बाय मसर्वाकारवरायनत्वाद्याम यः । सर्वाकाराविनिराकार ०० यथा । स्थितमति
कालत्र आलम्बनानासत्का विलोः । स्कन्ध याग न स्मृति ०० यथा । निर्विकल्पकम्लेनः प्रकर्ष विम्बविशेषा कृमयः । तासामी श्वरा बादगा । गमिमन्तं निर्विकल्प

2

स्तानायदगा निर्वापितां । अखिलसूक्ष्मं परमाक्षरय स्ककामायमागमस्य सन्ध्यानः स्तवयन्न । कल्याहिता द्वयं बहितः । निर्गोनिविचलेन सम्बन्धनावलक्ष्यः । ऊगद्वय सर्वाला
गार्थः । अव्याप्यो सर्वत्र न केश्चित् । अलंकरात् । अपि निष्पन्नः । गगनपि गगन मानसं । विविक्तम विक्ल्पविकल्पैः ननादनीति विविक्लयः । विरोधास्तु मृगामः । गुरुकृपा
गुरुपर्या गुरुः । स यस्मत्तेवा गुरुवृत्तं अपरञ्ज्ञा मानगुरु कथ्यतेत्   लोमिनिसिद्धस्तत्ता हावना परस्यसमाविपरीत न तत्वायदस्याः श्रीगुरुकृपस्य संस्कार समाह ॥ कि
विदिति । किं विकल्प यथार्थ गृहः । किं विद्यन्ति नित्या कारः । अन्तनि   सान्वतीदष्टि विलय्य थेः । ग्रासाय । षडङ्ग निसंसारः । सत्यानुततवाय । अवश्यं दुःस्वद्दुष्टा
द्वयदृष्टः । उक्तञ्च । नित्य तम मलविसज्ज्ञावगां करः ०० संवत्सा   । तस्मा विकल्प लेश स्याभिलाग तत्वानन्दस्य दृष्टिविलयार्थः । सहस्रावन्नः । विचार्यो दुः
दृष्टेष्टि विनियावत । अनन्तकल्पः । खंदेत्वात् । तीव्रमहाद्दः स्वहेतुत्वाव्यविचनताचार्यः । सर्वाधीप्रयानस्य । अविद्यादिनचकपातनम्प्रत्युमतप्रसवनिष्प्रनय
नीति वा तथा । उक्तञ्च । यथा त्वणून्य ताय ष्टिस्मान साध्यानवकाश्चि ०० ति । ०० ऊः अन्नन प्रकाचतासत्यथविसून्मृ सालीयमनि । यः श्रीगुरुकनेता विम्बपूमा
ब ।

ष्टिमण्डलोकारविश्वविम्बं । विलयनीनां मरिलविलक्षणं यं ध्याम दयामग्न्यानाकस्मात्सिद्धिनित्रयस्मृतिसञ्चिषय ०० निनाम्नः ४ तं वचगुरुं श्रीगुरुं वंदकायवाङ्म
नोभिः ४ प्रणमामि । मूर्द्धा दषेलस्य दात्रिस्कन्धलोनन्तुर्थ्या गुरुप्रसादवयादस्माभिः आप्यलसुलभदामहुरुगुणकीर्त्तनमवकर्त्तव्य कथं षट्सहस्या ग्रन्थप्रकरणकना तोयप्रवृत्त प्रसी
दादायं ०० लादि । यन्न वेतनः न स्मात् लक्ष्या हूनत्स्वयथा कृतमाग्नोयिदवृ महामेनः ४ यत्नसुकृतमान ४ कीर्त्तनन्सुणो महावनस्वभाव सच्चक्रे लिस्य वगुरुप्रसाददत्ताप्या
लोयस्तानयघटोकस्माम्भव । नदवाधीन्नरन्यायस्सनाद ।। हियेस्यानन्तः रुद्धयोनन्याद तनमललनमनवण । हं हुल्लासम्पू वहमूलापूमासिद्धिनन्द्रणीयत । तत्र
धीगुरुप्रसादवेतन्त्रकवलयाद्वेसुमकृतवनि ।। ननु सर्वमनो नायगनन्न्वमाग्रन्थमासादयनाकृतवन ४ कथं तन्न क्लेनलकीर्त्तिविकृतसमूहनितिविनियविद्वान
माहवति ।। मम वा धर्मा नानदोषकारणत्कृतवनी निर्दोषः ४ यन्नो मूलकथिनाम्प्रवर्त्तकत्वन यत्नार्थसाधनं । अयमर्थः ४ नलानायात्रयाममहानाविस्तारः ४ कितादिरुवकयकी
त्ते मूर्यायत्नावमस्य प्रगमिन प्रवर्त्तनाय । अथान्नरन्यायसमाह्यकस्मिन्निवन्द्रप्रलिकृदके । थेडयदिकृयन कथित । अनिस्मिनसान्निध्यस्वयमानिच्छिन्नतीवक्तुं चाहि धातुः ४ सक्कोगाकृत्

नाथीवाञ्छितमसिद्धयः ०० स्वसिद्धयकथमप्रवर्त्तनेवलार्थः ४ यदि वा वक्तव्य हिपाउः ४ सम्बन्धिनिर्दयाहन्नवचन । यथकृतनकृतटीकादिहितनकतन्त्रघूनर्यार्थप्रणियलिबित्वः
द्वयाङ्गमन्त्रि । तोनिरयगामिन आम्नायविलोकितम्बरकृतटीकयायीलघुकालचक्रतन्त्राभिनाडवनयनीमर्थविहागप्रणियलिचिनितन्त्राधिनाडमादाम्यम्मूह्यीयप्रगाहः
यनि । नयार्थीयथा कृतार्थः ४ मान्नोत्किनाः ४ सच्चनियरमार्थविहागाड गलाः ४ अनरवमहृप्रकृतयाविषिह्वारान्नविषिमुखान्निषधान्नविन्द्वन्नि ०० निहृल्लाश्रामः
हृत्सपराङ्गायाश्रीकालचक्रतगवदाह्यामकुश्रीमहावाधिसत्वश्री लघुकालचक्रतगवलतन्त्रमूलसम्भलदणोसमायनिम्या । अननदशकसमीतिकास्याप
र्थादिव्येसकस्याश्रीवज्रया । तेमहात्म्यमुद्दीपितम्भवति ।। श्रीमानिति । यत्नवमहानतन्त्रलाकध्वनिर्मिनकायः ४ श्रीपुण्डरीकनामा । सर्वार्थिमूवनात्सर्वार्थेः
।। डक्कश्चा । टीकासर्वार्थमूवकति । विमलप्रभा नाम टीकामकार्षीरिकारा । तयाटीकयाव्यक्तीकृतं तस्य टीकृतयद्वृद्धवतत्वहृदयं स्मामायोयदकसारं पुण्या । मनः ४ श्रीगुरु
४ सकासान प्राप्यनीनार्थामृतं सवयायरमार्थवस्तुथानिद्वयीयूषपाल्परुवविषमाडवरुवमहाविषं निर्व्वापिपरमारुवतानयन्ति । अनवरतं न्नुञ्जिवा । सततान्ना

त्यागमूर्त्त्या विश्वदानं च मनसो कायस्याधिमर्द्दिमानमुद्रीययति। यूनः मन्त्राधिपाति मातास्तमादर्शयति। सर्व्वेति। सर्व्वेऽस्य गतोऽस्य सकलवाक्य आत्मिकविद्यास्त्यानः 7
निवर्हस्य। आस्वादः। स्वाधार। उक्तं च। अनन्ताम्लियन्नादिनिमादिनिमादिवृद्ध॥ यत्र मन्त्रराजे भगवतो बुद्धस्य सर्व्वबुद्धसंबुद्धसर्व्वबुद्धः०। हानिपानं। सुप्रितिना अनुगतार्थे
आगाह। यत्र च सकलत्वं च ताकारं००नीश्वरादिगादितं नृत्वा वस्त्राव मानः त्वनासारवालतामासीत्। प्रज्ञायारमितापिसर्व्वेषु सर्व्वभूताना यतिपाल्लिपि। सकला
श्वरतडमीलज्ञा वहलीकवज्ञाय विकल्पद्भमाल्ल्याप्रधंसः यरमा करसमवसीनावाय स्यासानथा। गगनाद्भवस्यावि श्वविश्वाद्भवसाबुद्धस्याननीः ४
मानागुह्यमनः सकलविकल्पानक्तिनमूर्त्तिः। ००यानीषमादि निमित्तिदयकावर्णासुक्ष्मयागाग्रयथाप्तवसंप्रदायमुपदिशमाद्भ। विमलेति। यः
स्मिन्नविमलेनाक्रमिस्मयाधावरणावकिति। निर्म्मितः सवालावलम्बितया व्यायावितलावनार्द्ध। यिद्दितायिद्दितनत्र। सूनइकाकृतया आज्ञान्तसवसादागयाः
चित्तन्। आग्रयविकल्पविलमयाति निः सवताबीकयानि००नितस्मात्। अमन सम्प्रदायडक्तः। डक्तंश्च। अत्र काचणाकिश्चिदयविन्नयादित्तेदूग्रः। अन्यत्रव।

त्वाद्याबमनामूलंहस्तोगुन्याथघषर्णा। अविद्यातिमिरानामस्यनकिमनःयरमिति। सवहयादाअपि। सर्व्वमावबद्धसमसकवाअल्पसमसदावृती अ: ८
षवीत००। सावित्रीसूकवीत००वर्णाअणुतवाहितहीत०००तिः। अनवसर्व्वाकाचनिचाकावाहेतुविज्ञतकल्पवति। सदसद्भुयतावाहावनिर्हदी
सदसदादिवनुष्कहिविनिर्मुक्तः। अकस्मादिवाल्पहतुमनयकः स्मानूहवाहवतीनिलषः। उदयन्। उत्पद्यमानाः स्विल्लूमादिदगानिमित्तानुगमाः
यस्यासमूल्येनायाः सर्व्वज्ञी। उपनक्रमधानकानि संवृत्तियरमार्थः सहीकल्पप्रकागकानि॥ कालचक्रेज्ञानयदलेषहिगहुल्लाकानन्नरहलेना। एकः
त्वमितोऽदि। अक्रवाद्भवसहसाकायस्याआलिकालियमवद्रादिता सनद्धकारयवितान विज्ञल्पादक्ष्यवस्तुतसेज्ञानयविकल्पनाधर्म्मप्रतिषेधोऽति
यस्मात्तस्माद्भगवतःयरमाक्षरज्ञानसिद्धिकयानेआदिवकावादिल्कसमूहश्चसुः काधिः ककाचादिव्यञ्जनसमूहः सूचः तथारकलत्तसकीकचणामासनमाधौ
ः। एकारचयञ्जनात्मकस्याय। अकारात्मककन्त्रवहमण्डले। वकारात्मकसूचमण्डले। वजिताःयरमाक्षरज्ञानिमानति। निरस्य। तथाहूंकारचयविलातिवजविक्तः

म२ न२ २८१

त्यचित्ताद्देवताकायवर्णुत्तरंसूत्रसंस्थानयविकल्पनाधर्म्मो आषेयलक्षणोनयान।आकाशवत्सलक्षणाष्टनक्षत्रस्वभाववत्तान्।अक्षरनाथायत्नमाक्षरमुखनाम
पत्रस्य।अनन्तरूपनिधनगतस्यायाप्रात्मनज्ञानकल्पितमाकारायत्नाहितस्याउत्पादनिरोधवर्ज्जितत्वाहिव्यत्रिस्यसामहामुद्रापिपत्यसप्तकूतस्यासद्वाकारस्यात्रैलोक्य
कारसमूहस्वरूपस्यविश्वाश्रयरञ्जितनयमर्वज्ञसत्वस्य।विश्वमायाध रस्य।विश्वमायाविश्वमानामहामुद्रानन्दरस्य।सद्धर्मयद्गलध्वनलब्धश्रीगुरुसम्
प्रदायन।इष्टसम्प्रयविवर्द्धितेनयविवर्द्धितयायामितत्र।यः चिन्ताविनधूमादिनिमित्तत्वाद्धूमादिनिमित्तयविन्ताविचिन्तन।चित्तस्थितोकरत्वोग्र ७
थमप्रवृत्तत्वाद्यादिकर्म्मिकेन।चिन्ताविनमध्यमावाहत्वात्मध्य माचिन्ताधिगेन।उत्कृष्ट।धूमादीनाम्भाषयित्वाउविन्दत्वाउनिश्चल।मध्यमाप्रा
षयित्वान्मुक्तावयत्वयवन्त्रवमिति॥४०॥ इत्यादिनिलयश्च।विद्याराजितस्थितोवाय ४।आकाशधातोविश्वविम्बसद्वाकारशून्यतानन्दआकर्षनिर्व्यतिसनाव
लोपकचिन्ताववन।अनुत्पन्नधर्म्मावलोकितेन।अवलोकिताविकल्पितधर्म्मेन।वालज्ञानकल्पितवर्ज्जितधर्म्मावाह्न।स्ववित्तज्ञवचापनिनास्य नन्सरद

मा२ क२ कट्टकेट४

मि२ 16

ग्नार्थचिन्तेन।श्रावकसौत्रान्तिकयोगाचारमध्यमानन्तर्य४यामात।यत्नमात्।सद्धाहात्मकधर्म्मविचारशून्यतेन।वाग्वोक्ममनाप्रवणाहत्कुलीनतालुकृतवादत्वात।उत्कृष्टन्
न्यताइर्चीहनन।अथवा सम्मूर्त्तमवदियामुद्रा।सूत्रमवत्स्वसंवद्याधर्मस्य दन्तनरकेन।कर्म्मादिनाष्टनाद्भुतसूत्रासमान।वाद्यक्रियस्वसम्बन्धसूत्रधर्म्मयविवर्द्धितेन
यज्ञोपायात्मकेन।धूमादिनिमित्तदयानन्तरसमाधिज्ञस्तूपनाव यमूर्तिषितकर्म्मान्तरागरेकेन।उत्कृष्ट।वज्रप्यध्यप्रतिष्ठाप्यप्राणीविदीनिवः
शयेत।विचूर्न्नचक्रषु विधूनास्य द्रव्यज्ञनिरोधयदिति।अनवर नमक्तमुद्रालीनचिन्तनया॥तथेत्यादिनाविमलप्रभाटीकाकायाकृतकेनास्यमाः
ग्रीवात्रस्यामदिमामुद्रीययति।७७दावीमाग्नीकृष्टस्यानन्तवोप्राप्ति मात्र।तथामात्रेत्यादि।तथागतनयत्यात्म यषडगावन्तुःप्रवद। तत्त्वेवतुर्थश्री
गुरुकवकृतप्राप्ताप्तात्योगी।विविधविकल्पादिमाश्रितो।विविधविकल्प४यप्रसूर्यवत्वद्भुताकालाग्निविगतविज्ञयविणामसूत्रवत्तुगवर्णुसंन्धनवीरक्रमसमाधि
स्थानक्रमादि४।आदिशान्तनसर्वधर्माक्षरशून्यतावादादिरनतत्त्वप्रकटमेकिषकयदल।३७॥कामानन्तन्तकन्याकृतमाधिवतुष्टेदयाग४सप्तकरचपूर्णा

गान्ह्रूवार्वे रुवनिमयरमानन्ह्यवह्निनीय॥ कालाविर्न्दुं घून्मो यून नयिविरमान॥ न्ह्रवलनीय॥ अत्रानादन्वनिडारुवनिनुस्मन्हानन्ह्यवंवंकु 11
थे॥ ॥ मिनि ॥ अनाविकल्पमाल्पेटोनन्हवं। नायिनवेस्यानवं। नामसाधनरुवनि। ययनसाधननरुवनि किन्हदम्लिलादि। डयलीलोदि। नत्वस्यमहासूत्र:
यसाधननमाध्यन:ननसाधननत्वमवनान्यनयमादिसक्षः ल्यना। किनवेत्वडत्यनिक्रमसून्कोगन्हविक्रमपक्रमोन्वदिनेन्हुन्हकावर्लं नि:
मेन्त्रथ॥ आदिशाहननमुद्रादिकल्यना। अनडहिननखा। किम्ह दिला दडत्यनक्रमयोगरुनि। डयज्ञानिष्यन आकाशकावनागम्य॥ नस्यक्रमायूमा ८
दिमाह्म॥ नस्मयागः॥ प्रलविश्वनमहाकर ह्लनादयसकल्लः निन्लदावीमायाहयनसनिदर्शनवाधिविलन्दर्शनायायमनूयायप्रतिष्कूतो:
लाकेषल्कलोदि। यरुवायहन। अग्निर्लंयन निराययस्नावनमाह्यनाकाष्ठस्लायोलायिगयार्थ॥ चुन्हन्हनायायविनि। करणोन्हनीया। न्हुसा:
कुणवादिनि॥ न्हनाह्म्लाहनादिनिनि॥ डयायाहावं। गवसाकाष्ठोदस्तु॥ यालिन्हन्ह॥ नायामथनानसा:म्निल्न न्हल यनिनस्मोत्रिमन्हाकास्थिति
५२

५३ 12
ह्लनीनिनत्रम्लुथसल्लवनन्हन। विकल्पाकासश्विलन्हास्लेषाडुकदर्शनिं। नहपनकल्पकावनायायो॥ विकल्पासोक्षानिमूर्खीकरणाग्नरे॥ असोविलाहा:
स्ना हृष्णनललनारसनेकयोगनानि। करणोहनीया। एकयाठोगगन। लो:हूययोग॥ नत्रवस्वविलन्यवनि। डकृन्ध्येवमार्थसवायामयि। काष्ठाह्नवि:
स्नायमयीन्हूकान्नाहूक्ष्माघन लान्हपुलगिलाख॥ स्त्रीयानिमडु गादविह्लसाह्वगृह्नुयायायास्लडुयायायालो॥ विलनेनकश्विन्हवनायलीयानन्हुं
यलीयानवेन्हानिवृह्ना। विलन्हविन्हयप्रतिकासमाग्र ‍उयाडकं: नायगनायथन्हक्षं। नि। एकमववि‌न्यप्रह्लविषगननमनकमिनिकाव॥ एनन्हव:
दर्शयिन्नाहाय मन्हवन्तु स्थायादिमूकन्हकनयडकेप्रलोन्हवादि यक्षअन्हलाहिनासमाध्यन्हसूयसावायवीषिविलन्विचीकरणोकदाकृलोनिनन्हवा
न्हाथूमलोदिथूमथवादियेसानिमिकन्हसामननिमिलन्हप्रलायायनमूवानः हिमनन नादिनि। प्राणायाम॥ ॐकन्हकडन्हवयश्चिनाञनिगयान्मा। मथ्यावादनविलना:
आंवीन्हा:नूयप्रवेस॥ प्राणवायाक्षुा विधावननविधायप्रधानवत्रवन्हकवर्यंग। विधान्हवाहिनालिषिन्हा पिंगुकयायान्ह। अन्हिधानाकरुवेपि। संवायापूर्वकसास्ला
६४

वे ९ दि ६ 13

नां कथं यावन्मण्डितां । एकयोगगताः तां सां समयं स्थिताः दृढव्रताः । निर्ज्ज्ञानि स्वयं स्थिताः विदुषां निर्वृद्धं ते । विद्यावृन्दं तया सार्द्धम् आवर्त्तं तु विचिन्तयेदिति । तत्राव
ज्ञायाः तेन । वज्रस्यापि तेन स्वार्थं तेनेति । उद्दिष्टं क्रमेण । मातृषु अष्टनीय गत्वा ललाटे तेन उक्तं सः पूर्वलिङ्गः सदा योगी तु दीपितः सदा रूपवत् । महामुद्राप्रसं
योनिरूपाः वज्रयोनिः स्थितः ॥ एकविंशतिः सहस्रं षष्ठ्यधिकं यत्र माता । ह्रे मां योनि धूमादि षट्कं योगेन कृतेन ॥ यो गन्धयत्नेन क्रमयोगाः स्याम् । निसर्वे १
बुद्धानां सुखं निर्विकल्पं परमार्थ वाक्यि पावकं परमात्म सर्वमयी साध्यं तेषां सुमन्त्राणि स्थाय तेषां निःसहजं यावत् प्राप्नोति । सर्वे हृतानि नामिका नाम यस्य तेन सहज
नाम्ना श्रीवज्रडाकिनी नागानां महतां मन्त्रकं । त्रिरूपं विनिःसृतं नादं तं तेन लोककर्त्ता । गुह्य विषयी चौम कर्म तत्र गुह्य सिद्धिकामुखं तस्य वीर्य चौयत
माङ्गिनीवर्त्तं स्थितः । नश्ववर्णं तत्र क्रमयोगाः नत्वं तत्वं सासाक्षात् वाच्यं तन्त्रके मनस्कं वा सुकिमय चलानुयायोगिनः सिद्धिं कथयाद्दि । लोकस्य पातकं तत्त्ववा
लौकिका वासी सिद्धिं विश्वेति सिद्धिं तत्र निष्ठं तु वनपर्यङ्कस्थ सर्व्वर्या सिध्यति । कथयाद्दिकस्य तत्र तिकथं तेवाचा तेऽन्ति कथं । तदेवाद्विय सा तस्य कल्पनमानस

नि २ 14

कर्मेति । तत्र कथं भावनाकर्ममुद्रा । आदिप्रवृत्तज्ञानेन तस्यां भावना ज्ञानमुद्रा । मण्डलं च वज्रादि भावनाया समेति । मण्डलमापावलम्बं । वज्रदृढं वक्ता समुद्र आश्रयः
आदिप्रवृत्तमन्त्रमुद्रासनादिकं भावना ः किंस्वीकरणं तस्या स्वाम आह्लादि निवर्त्ता ॥ तेन इति । यथा वमनं नैवमायोनेः सर्व्वसिद्धिः सिध्यति । अन्ते धूमादिः
मायोपायदृष्टा न तया दृष्टा । किमिति स्वहतां वासीसिद्धि विश्वेति स्वहासि द्धिः ॥ महामुद्रासिद्धिं विस्तारलोकोत्तरां । किंपुनः ॥ किंस्विसिद्धिं निपूर्णा द्विमायोपायः
दृढमन्त्रं तन्त्र नवं सर्वथा ॥ तत्त्वं यमायोपायदृष्टा ॥ किंसर्व्वं यमव समायुक्तं सर्वाभिप्रायाणि समुद्यतमनीनां सर्व्व आदवकृतवनि । आश्चर्यं विलेखे वाक्य
दृढवसुधानां तत्र स्थितं करण कुण्डलासाद्धिनां तत्त्व दवयोः । मार्गेण नोदि सुमुकुः ॥ श्रीगुरु स्वयं ललाटं यत्र मार्थं सर्वा याविस्फुरद्यो वा दृढं
यथा । ध्यायी तत्र ध्यान विस्मृतस्य रूपः ॥ कामीमहाकाममग्निव द्विविलः ॥ मदावृतीदीक्षितस्य सौख्याय योग मुद्रा यत्र संयोगविनष्टः रागः ॥ वज्रार्कमार्गप्रविन
स्थूयोगः ॥ प्रज्ञोपलाया योग बलाल्प्रविष्टः ॥ अनन्तसौख्याम्रुतसंकल्प समश्रीगुरुकृपाविज्ञान वाक्यदर्शनमिति विस्तरः ॥ तस्य यः प्रसादतः लोके यदं समनुग्रहत् ॥ तस्मा

रुवल्कूल्यपगतकर्षं गुह्वनिष्याणीं गुह्वाः ॥ सकाद्दिदि ॥ प्रहाणप्राहृतानां हंकारम मलानाम्नन निष्याः ॥ पवाथेकवचोदिदि किन सद्गामनीयाम्येनि । उक्तं मया
मूडानिलक ॥ विषमन्त्रादिद्विरियदिहृच्छाध्यमानं रमायनं । नत्वत्वमकादिदि ॥ मिष्यमगुड्वस्प्रद्विमनृद्वदिनि ॥ न यो प्रिर क्षयसुतोयम ॥ कल्याणात्मादः
ॐ नि । ०० दानां लब्धमात्रीनाप्रमादिनामात्मोपदवणानिमि त्तमाह । अनयोरिदि ०० दमनेन राक्वबुद्धर्तेमुखनमगवान ॥ विषाणेयनामिव
जिनमानानीनिरवनविज्ञामाणिवनमिवरनडुक्ष्मनत्वाविनि नाथफलयदवाम्नसमानस्वर्तेयथाद्विरगणासमासः ॥ प्रफल ॥ प्रमादवाः
वीहितसुखानयेरूः ॥ षड्वनिपुसीदनानिसत्वः ॥ अयमायः कयादिगुणविक्तिलः ॥ यचाहितसुखानुषतमनिः ॥ नसायप्रविज्ञसास्त्वसागृह
लया ॥ तदर्शनारणकूलसत्वाणये ॥ कुविषयवोरविनिविषयन्नीन्द्रियाचाप्तिनिविषयाः कस्यादस्यावायकृतागास्त्ववकुलमिताअत्यांस्वादवाना विष
कुवानुस्नूकमाहतनपमणासवनाम्बनचववीया ॥ नदेलमपिमूमाम्नवर्तेक्रियनवायेनहानि । नकवलमहि ॥ स्वपृहावणंप्रविपृस्यासमाम्नवर्तेक्रि

कि
नाकुद्ध्वेगदनं प्रविष्ट्स्याविविल्साद्दिवोषं रथ्याकुद्बुस्व ॥ कलत्रयुत्तादि ॥ गदनं वनं त्रिद्धिवयिप्रहार्थं नित्रीयोमयिसमार्गे नलमसध्याविविकिल्याकिमयं
सुमार्गेनि वनि । कोकलं कुसिनकम्मयाकतमनानां द्वमार्गेसाहसाक्रेविषया ०० होवमाकारा । निद्रा स्वायः ॥ कायमनसारकचायेतायादनलनात्स्वानमिद्धः
मिनियावत । आलस्यमनुसार्ड्रोद्धत्य विक्षिप्तविलता । नगना द्विविक्तमणामिनियावत । तदमीसामाधिमलाः । अनयाः पायआरब्धानामात्मकाः
वयतामिति । न केवलमनि ॥ समानेन्द्रियमप्राणानियाताद् क्रियये । रत्नमितिसुमार्गेवत । सदाकालत्रये । प्राणानियातः ॥ सर्वथ ॥ मिथ्यो
त्वानुमवव ॥ सुरदलेनियरद्वयाहवणा । यस्वदारतिकामामि: थ्यावाचः ॥ नकुववयप्रमत्ताद्घटने । पैशून्याववः ॥ क्लिष्टविलस्यपचनदवकं
संक्लिष्टवव ॥ कामाक्षप समद्दिनस्याहादरहृद्दहीवो दिवाजनकस्थ्ववः ॥ अक्रियायचद्रव्यविषमस्यहा । व्यापादवध विलम्भ ॥ कुहष्टिनास्तिदृष्टि ॥ तथा । उक्ताय:
कं कि साहित्यकर्क । उर्यायेयकपृष्कंफलादि । लोहलादियस्कर्क मित्रडाना दियस्कर्क । वस्तुवादानदुतियादिसंमक्रियस्ककमिति । यस्कवयविमानमस्यानिय
या पृग

श्रकां नीयकर्मेर वचोभेदिति तथा। किंमां मलीयवस्त्री त्येन्मय वचनं मयायानं मत्थे वा। मंसानवसुयात्॥ स्वकुसल्लनिधनं यायमतानि यस्का। फलं सावद्य
कान्कुशवचन०नकृतद्ध त्वस्त्रपम सत्त्वोदेनमानवान्त्रिदानवगुणा॥ यकादलोज्ञ कयाहि। द्वोक्षमित्रमुकुलो त्रिदगानवगुणा। सपविश्वामिनास्का आगमि
श्लिष्टिलामिति तुन यत॥ यस्वविशुद्धतानीति। यायकं क स्मृत्वा: तमन्नवायकरमतगृहीतयस्कानकृयकाविहामयीति। नकेवलमकि॥ नुमा
मेवलं क्रियतः त्येन्नस्वानयालोनानाकाले त्वेतिस्वानमत्तमा सादिकृतः। यातः सूत्रं॥ अहन्नमूलं प्रत्यालोकितं तस्यां तत्त्वतिहागा॥ स्त्रीकवस्त्रा
दय॥ नानाविचित्रा॥। वीर्यवताधिमात्रतावना त्माहितः नः केवलमनन्नवाकस्याहद्रवीर्यस्य वीर्यवतायोत्पादिगदार्थः॥ प्रमादात्रहान्यो:
कुस्वानयानायकत्याणमित्रसङ्गः॥ तस्मात्म तुष्टेवतसावित्तकलतान्माततस्य क्रियतत्वति। तवतागादिचतितुक्तः: नवायकवीतशालकाविहामयीति नच
वमाग्ने चलनस्यायवीकक कमहिसन्वायाक्का। ते नवाकुवादाया॥ नस्यचमानेस्य स्त्रयमयवीकक स्यतुकावालितोहन स्वयमेमिलादि। हियस्मातस्वयमयवा
याग या

कुकलमाहिनवस्थापिविसमहायायपकुतस्यादर्गयुक्त। कवतिमहार्घं महास्वलमिदमितिस्नातं। सआदतनकवति। अकम्पहाकाह्यिवचनात्मुस्कतत्र 18
वेति। नवमवद्धः॥ प्रकृतानीय॥ यायमित्रवचनाइनर्घं। ममायेवलप्राप्तमेयिमुक्तानीतियायमित्रोयमद्भमतदोषडन्नामा मयवीनाथिनामयोतिनः
वृवकथं मायेचेलं विह्वयत्वयमयवीकृ केलोतिचक। सलोस बुकावयति महावलयवीक्तो यत्स्य॥ स्मूचलवेहसासकोगाततदोविदुह्वा
कीचविसम्वादकवेचनाहि सूर्यं विह्वयनिश्चतयात नर्घमिद मिति। एवमवकुलयुक्ता। यायामान्नं॥ कल्याणमित्रवचनाइनर्घमितियमीः
कोऽनूवद्धयः॥ नमाक्रूता॥ तिकल्याणमित्रागय॥ त्येयामाने तावकानामिति। तदवं मानतानवनायायप्रस्थितस्यापिनविद्ध। मित्रा तवतिमान
कर्मयोगाच्चिन्नत्येनद्वेवदर्गयन्नादि। मावताहिमावाहियायीयान्नवृहादकृयनिमोयस्वावकस्यान्नवायकवातियाथानायमाने वीर्यवतानेनकथिः
त्रियानीत्वादिवादितर्घं मावकर्मयविकृतो। मावमुयक्रिय सर्वमुयमहत्त्वन्नाद। तस्मादित्वादिहियस्मात्। तत्मात्मीयता चनिमित्तमात्मा। तस्मात्स्वीवकद्रूवे

८१ नङ्

मूपलक्षणाविचिकित्सादिकमयिपत्क्वा यत्र तः॥ समुद्भूतं माःक्षेत्रं तं गुणं कार्यं गिरिधि तिमाग्रत्वाकालानवयवापि मान्योस्मि माऽऽ यमित्रादनादयोः
हेवानुक्रमावाधित्वोद्रदवस्तापूजालक्षनादि॥ स्वापि स्थानक्रमाश्चित्तेन गाम्भिद तयागमस्थालम्बनः। माकायनदत्तिताबुद्ध॥ क्रयूनम्नदिद गितिळळेला
केसुविशुद्धक्रमस्त्रकेळळ तिडत्यनुक्रमयातोः द्वितीयः। कः थमनद्वायनवदाह। सोऽथानलोदिरयनकवत्रोदिनङ्॥ सद्रहानाविश्वासयु
पुनीताः। पस्थानमर्यकाविलळळति। आनन्तयापि माळपिन्दुः दद्दपा॥ संघदद॥ तुष्टविकेनतथागतं कपिचात्यायद्योक्ति। ग्रतिद्रव्यनवताबी।
वीकल्पमनन्तरमवासानळळयानन्तर्यमुत्थानं। सोऽथानमुस्थाय यानसकाथिनवसुथेन। अन्यथा यस्थानानन्तर्यकाविंशावीरकुमन्तव्याद्रः
कमाविवत॥ स्वापिस्थानेनास्तवर्द्धितस्तेसावमूलवामनानासनू ततमाकावाग्नि॥ तेनकावतोनतितिनचिदक्रमवयवीवस्वापि दानास्वात्रक्रमस्य
वमन्यमेधाविरूवाह तदा रूपावताकिम वमूकमितिवह आदर्यविद्यादिहियस्मात्तदद्दधाणकयोधकसावृक्तन्तस्मात्ववकमानवाध्यानवैवदह॥

१८३

स्वापिस्थानं सप्तमस्थितिविकमान्तरस्माक्त्वमाविकस्यापिस्थानं प्रतिता। सक्तत्वयूनागर्भधातुकदर्शनं नाम ति प्रसिद्धं स्वविशुद्धक्रमवयवृक्ष्म। त्क्रागदर्थकाः
रितोमयीति॥ ननुस्वापिस्थानवापादकमादगतमस्केनदद्गेनात्तस्यानिवृत्त॥ संसारनिवृत्तिलरूपं वृद्धत्वं कथमिव समुद्भवमीलाह। संसाचळळतोदिसं
मसारवोपातुकं निःसारमध्यामावयवेकेवसर्वसम्भवादिगुणः। विभूतिलरूपे फलं सारकवतितलयासंसारकृयादनन्तरं। कथमित्यताहकदं
लीफलमिवनियथानिःसाराया कदल्यासारम्फलमध्यकम्भवः। तिकदलीतागनरवस्तुद्दवमपीति। ननु बुद्धत्वं सपवाप्तिविकसाधनमित्यताहः
स्वतत्वसासाधनमिति वचनाद्रुक्तमायात्यनव्यो कचमायायाः। अविद्यास्वनवर्तनादनतोकथं बुद्धत्वसाधनस्मवमीलाह। वृक्षमिवकलादि। वृक्ष
का॥ मूककलीतलली वा॥ कर्फ्टेयस्मामातुदं वयुस्मस्याविनामिनम्रयथारवयागविलयाग॥ प्रसन्नयायसमायतिस्मस्मिन्याद्विकं वक्रुताथौतिषकस
मृत्योत्यन्तयस्मामायायाअविद्यावृतिषम्मिन्याः संकागतस्याविनागितरूवमीतिमायायिमनसंसारस्यायुतवाद्यतितकलतवयोनित्यमार्वसनाथे॥

कं।

मितानन्तबोधिचित्तं कृपात्मचित्तवानसन्धिं मण्डलस्य बुद्धत्वस्य परमाद्भुतस्य साधनमुक्तं । समयमुक्तं । युक्तादृत लक्ष्मीवन साधयत्य परमाद्भुतं ॥ ॐ ति
वचना कृत्य नयवा सानत्व स्यायाग विकल्प स्याय परमाद्भुतस्य थचाथाजगवत्तु ॥ युक्त दय्रकयेन्नाद्भुत अत्र यामिलोहि तत्र यत्र नाम संसार निर्वाण विकल्प विग्रहः
युक्ता निमतो यमादव लनी लोव ली नविग्रहतस्वयं ॥ प्रमपाः याणोः स्वलनतु यः अनुत्तरस्तुत्व यदवो दिव्यमिति वत्तुथो थाग ॥ व ज्ञानात्रि
केक विगति सद्दश्य सानिवाथात्य परमाद्भुत यागविचाग था ॥ गुलत्वक्ष्य या मंथो सिद्धि गमनो नावान मद्दानाग साकावानिवाका वानि मुक्ति
लोस्मवाका वाकोवं । जलाय क्रूम्य दर्शना तज्ञाननिमित्त्वनायाग ॥ ज्ञगदानन्दक रवपूर्वकमवाथो सम्यक्लोत्मत्व आदिमध्यान्तकल्याणकत्वलो
मन्त्रहत्ता । मावक्षा विकल्पा यगमाज्ञविग्रह वण ॥ ग ह्वाः स्वबोधिकुत्यः ॥ प्रकृति निविमुक्तं सिंहनादस्य गामावाः स्थिति निमुवण ॥ ज्ञानादनपनि सयवोमि ॥
दात्र ण ॥ गहृः स्थितिमदावण ॥ द्विनायाग ॥ लो कायान विवर्त्तनात्मकग ॥ चतु ॥ कायावत्पा क्रूयाग श्रीवाचि विलविद्धय व ॥ शून्यता केकमायावकिनवा ॥

धं। म १ २२

श्रीकालचक्रवज्र ॥ गीलस्मन्न सम्भवज्ञाव्रस्थायायाम्न कायाणा ॥ ॐ निप्रथमायाग ॥ ॐ दानीगु वीनान्नायवज्रवार्थयवीक्षामाहा आदविनि । ॐ हमकृनय
लोकिकलोकोत्तर सिद्धिकाक्षि ॥ शिष्यैतु कः ॥ स वनीय ॥ तेक सम्यक यवी क्रूयदितिआहा बोधिविकल्पकृणात्ममयाश्व वनाय ॥ युक्तकलत्रादिहिनागयः
नायुत्र ॥ व जायानाथि कश्चाम क्रूयानायानाथि कण ॥ परमाद्भुत ज्ञानदावकलालेत्यायी । सर्वयुक्तकलत्रादि स्वसरीव निवृथद्वत्वान । अन्तुत ॥ ब
गादिवायाणमादकलत्र ॥ क्रानगीलेकललनिव यक्रात्वाना विकाय प्रवृत्ति यस्याम कृत्विशील ॥ अधाधदमाथैत्वत्रवलनगीलाधवली । अत्र
श्रीगुरू नाथाथिन ॥ मन गिष्याणां मान्यदाता नवकन्यदनाह: वमि । मव नवे नावुद्धवा वीयपरमाद्भुत स्वत्व पायम ॥ मा या ता ॥ कउमो वाणा वज्रद
गुल्व ववज्रदण्डोध्र सकेवान । सवाकल कृणा ॥ गायकर्दवणितलवज्रसत्वाधिष्ठान मूर्त्तिवा द्वजसव ॥ प्रतिष्ठानि स्थानि कायन । ॐ दनीस्वाकिकः
लोको त्वे व सिद्धियदवनाल स्वनमुयत । प्रयत्न कृमिति नत्वे यागाद्विश्वाविस्वतावनायागन । तावावज्रमिवनिवाल मणिवद्धमण्डलाकावविद्रुमथे

ःव न्नानम्ववृद्दसंकाकाय मस्त्रगोन पूर्वकर्त्र पाउन्नघटयत्त्रादिदन्त्रोविंमानमावक्वृया गमयागनत्यावदिनिवन्धुदगोना। अनिक्ष्वादिर्मव्यादिदितिम दिवावक्वृत्र
ःनत्रलाकथावन्नविनत्रस्त्रे नवकयसमस्त्रगोना। वगसामथा। नृथथथथथद्दकक्कृथायवविकवदिना। प्रक्ष्लावक्वृयास वेपम्मा विकल्यनल दृतना। क्ष्नव
कृयासद्दीकावस दवन्तुदगोना। अन्यम्यवाग्वाथृणिन४म्त्र नकनेनु विवनि। वलनस्य ह्नाकावाक। घातोमृदादिना। निथिक्ना। यिकला
दिना।।। वृत्रादिकं विचमृ मामृ पकुका। गोकादिवं [illegible] दद्दनयक्त्रकं अयाम नं ४ यक्त्र मृकादियकक्ववा ४ यक्विद्ययानियक्तयुः ।१२
दीयामिनिः डकृक। याविश्वा प्वेकयानायनगिदिनुनिगंमा [illegible] मकामृमृवाणा। णाकायमक्तुवादे ४ क्वनमनुदिननान्धमांसकदाविवुासं
वायक्तमनानाम्वऊकुविगाम दे वन ४ गुहकाय। गून्नविकुवगानसनक्कस्त्रवमेथूनं हन्नयानाविनि। ववक्कपूवककुम्भकयागा ४ आ ४ कावैन्रम
४ डकावप्रवगाहंका वष्ठि नियिव [illegible] गाथा। म्यथिनन्ना श्रीकनु सामान्यसिद्दाथलौकिकगा। यादिसि द्दाथ। आनात अम्रा कवटो। लो

किकरूयार्यमूर्त्रीकावयनियक्तिवाग्ध्येयोदवः ःस्यथ ४ अन्यावयादियवमानूपमोतालीमलाकाकवकयादि। थानंः खप्रत्नतकविल्लवक्तिनिम्बलम्मृर्वलक्टा। प्राः
गायामश्वहृमूर्यगनिक्र मलकृट। धावखा यद्दनाकिद्दकठललाट गगयागनिमूर्ध्ननाविद्यः ४ स्वामनिवाधलकृट। अगाकमलमूर्ध्नी षयक्षनेत्रादिनवानानामुलिंग
कमलं तेनामूर्तेना वकनवाणिविकलनवाथ ४ अघृसमनस गतानुः नाकिगुह्यकमलकर्णिका समवृत्री हृदाःननविवृयागडकृः ४।। सुषुमनानाडीमः
स्वीनी नहृ दंगुरुकसयागाद्दाणि विकेगामनानगअननमूत्रमयागडः कृ ४ ःच्चानीमृदादिकदनसवादिकमूचन। आयाविनि क्रनवधानि गादिनि वाकेना
निकदद्दयविनागाइयय क्वाणिकक्रूवायदस्यादिलिबाविमावाय द्दपाककमधायदन्त्र वालमन्त्रवाहवलकृटा। त्रिकवदगनकवृत्रयसाक्वादगेनः। अ
लयविक्षानन्यालववानमानापानस्थस यद ४ च ३ ४ गुह्यविन्दुमाथविलप्रकाः ४ म्यानगर्भगुह्यविद्ह्नागदनन्नामसकुद्द ४ मयममसिविनिसामान्या। स्ववकयमानवमाः
मेविवलक्यः दववन्त्रासाधनगर्भनिदगोनननयनततः ःवादिना डयसाधनायद्दत्रयमूवनःखपदृत्यवैकयवदनासत्रन क्षाविज्ञनम्लनलकृत ४ एवासामान्यसर्वो

लौकिकसिद्धिसंवाः तथैवायं साधनं साधनं महासाधनमिति। अनन्तरं जलनिर्मितादिचलनकायवाक्चित्तत्रयनिष्पादितं कृतमिति। साधनं मध्यममित्युच्यते साध
नामध्यमामिलनेन साधनस्य विशेषमिति। अन्यत्र प्राणनिष्पादितचित्तविशोधनमिति। अनन्तराक्षरसंवायसाधनयाः। इदानीं उत्पत्तिमुद्रादिसिद्धार्थं यतदृश्यते
थमाध्येद्विधा त्रयसंवायसाधनयाः द्विधा रूपाः योगिन्याः। साधनं महासाधनयाः। अनन्तरं सिद्धसंवायसाधनाः। निमुद्रा। निर्वाण
नवाक्रमसंवायसाधनेन चक्रमालेन साधनं महासाधनं दृश्यं वद्धः। तत्र ध्यानसाधारणम्। गहरायणप्रयोगात्। अनन्तर बालकुमारवर्थाप्रयोग
दृष्टादिनयां हृदयप्रयोगः। मूलतत्त्वं बोधिमहासाधनं। थः कुमारामुद्रस्य यायां कृत्य। अनन्तरसंवादिवज्रमुद्रादिवज्रसूचनयाक्रिया
वतिः अनन्तरवाक्यवादरश्मिक्रमं संचतिमुद्रालादिकाग्रज्ञानचक्रयोगधोत्यादिसंगानां निर्देशनयमन्त्रार्थमुद्रादिलेखनयामि। अन्तर्बोधि मृत्सनवानं
ति। इति द्विविध मन्त्रानन्त्रयमूर्तिसीमामुद्रविनि। मुद्रादिहृदयनन्तरमिलाङ्गानि। मुद्रादिविशुद्धरत्नकं अमितयत्रायानं मिलितं। प्रमुद्रादिज्ञानवतायवैत 13

मुद्रानन्तरं मिलालीनं हृदयं गगनस्योपरि। ततो हृदयाकार इति आदिनाथाः। स्वाभिनयमक्रमकाया नाम सञ्ज्ञानदीपायां विहरति। निःस्वभावानात्।
नीलाकारं सिद्धिमार्गं इत्यादि। शून्यं विशुद्धं धूमादि मार्गे निगुह्यनियमवर्णानां। वर्णमात्रक्रमादिति। कायवाक्चित्तविशुद्धि विशुद्धि मण्डलाकारविशुद्धियन्त्रयन्त्रविशुद्धि
मिति। नाडीचक्रसूत्रस्यादयवन्धस्थितमपि उक्तं प्राणवायुः मध्यानवायुस्थाने नाडीचक्रयोगी यस्यानि वायमिति। ततः रक्षासिद्धि।
नविविक्तस्य योगी निद्राचर्यायाः चरस्य यथाग्रयोगः। मर्मस्थानमिति योगी। वाविविक्तस्य कालिकायानिवाधमूपस्थानं नियमादिकम
कृतं करोति। कर्माणि निष्पन्नाद्विधाकयुरूपकाचर्यमल्पयन्त किञ्चिद्वावाद्यन्तरकालियद्भिः सप्तमतियज्ञकालचक्रादिने महामुद्रासिद्धिः।
वायाः निश्चयार्थी। इदानीं यद्योगाङ्गस्य योगमाह। प्रत्याहारेणावादि अनन्तरं विमुद्रानिस्यादयथाकथयागिनामहायोगं लाङ्गम्। वज्रसन्तायन्त्रका
मावज्रप्रतिकृत्याः। परचित्तकलधूमादिदर्शनपूर्विकाः सम्पत्स्यथाः। साधनार्थे १३६। आदिकर्मदिधूमादिनिमित्तं ज्ञानयानजिनत्र्व निवरूपरवेः। नि

र्विकल्पविषयाविषयित्वेन ज्ञानिमित्तरूपः॥ यद्वक्ष्यत्यमाधमिद्विः॥ दशाकामावस्थाकं ०॥ ति॥ विम्बाकाराङ्कवाङ्केवत्नमस्थकमलगुप्तिकान्यायप्रवृत्तिः
कल्याद्य यमीप्रकवामिमनसाविक्रमन्त्रीवमुद्रा यमायावज्ञिताम्नाः॥ प्रकटदेशाविधाः प्राणिनाम्भेषवस्था लोकेनामन्नाथस्यप्रकाशेतेनियताः॥ क्ष
जिनः॥ कश्वकामिङ्गतिलकतो॥ ॥ दशवायुर्नाप्राणायामः मानादानव्याननागकूर्मसंकवदेवदत्तधनञ्जयानां॥ निशाचकयशामारुतीः
तावः॥ रागाविरागायकाकावादयप्रतिपत्तिनिर्वाणेः॥ प्रकटेः यक्षकन्दः॥ पुनर्वाधिवक्रताक्रियानैदादिकाद्यमिति॥ त्रिसन्ध्या ज्ञानामार्गः॥ कवदः
यत्तुणेवाकाशवायुतत्त्वडदकपृथिवीनाम्वयकत्वसावः॥ ज्ञानायुज्ञेकोनयस्यकेत्वस्यवकोदितः॥ तथैवपृथिव्यादिस्वकावेश्वउकावादि
दृष्टयक्रयवकादितश्वा॥ तृप्तिसंहारवक्रमायामयश्च्यादिहादशासंक्रान्तिकेन्द्रवतिदृष्टुयस्याक्रयत्रिगतस्थासानि॥ दक्षिणायन॥ प्रकटरङ्गः
नक्रुक्षवश्चवत्रः॥ उत्तरायन॥ सप्तकव्याकृतनदीयेवपृथस्कूर्यः॥ संक्रान्यामूकव्याकृतनक्षूयपून्ताना कृष्णमतवरङ्गमामायाक्रादकेनवतन्नक्रियाः १४

पु ङ्कं

वै॥ ३ग ५९

तष्टःयथे॥ अनेश्वरकृताहितिर्माया यविकल्पालोकनंविश्वविम्बालोकनं॥ तावग्रहता तावनिरूपदानस्यातावस्यानिश्चयार्थे॥ शून्यतास्वरूपत्वावपा 28
चलेविम्बाशकित्वविषययाहतोमनामैत्रीलोकवमुखवदेवता॥ एकमामानमालक्ष्माणेनिकलवग्रहश्चायायैकवसन्धिवायनम्नूलवग्रवगाक्तिमुक्ष्य
नयत्नामनस्यासावनिः॥ प्रीतिविरायथे॥ कायवक्त्राद्यास्विन्दः स्वमचलनूत्वामध्यममार्गेयवगःऽःति॥ आकाशादिपृथिव्यादिदशमण्डलः
तक्केनललनारसनायानिराणश्वावधूतीमार्गेणवग्रवेः गम्भिनिनिर्गमलक्षणो॥ प्राणवायोः॥ सूक्ष्ममाध्यग्रहतिः॥ प्राणयामःऽःतिया॥
वज्र॥ उकयमालिहतःऽःतिनाकि कफमललावन्धीश्वपृगलेः गतिविरहतागमूनागमनंक्रियाऽःतिहत्वा॥ क्रमतावायूनामुपवयाद्विश्ववाधि
विकल्या॥ विकवाकनस्याप्राणावाया॥ शून्ययेकवमानिगानेपावपणेकंकवनिवृत्तिसावियापूर्वाक्षिलियावल॥ प्रतिष्ठाविमोवस्मनाप्नातविं माहिनिमित्वव्रति
तामपूर्वकमृत्युनमस्तुतदेवतादानेप्रतिविम्बाकारानारिकल्पकलनानेकाम्पि स्कूवतानन्ताषउग्रवदेवनावस्कमस्कवतापूर्ति कामिम्बादिहशाकामावस्था

वा। १२

लक्षणानुस्मृतिरिति। प्राणायामो नाम [illegible] नित्याली [illegible] ममुद्घायितकयावद् [illegible] प्रविष्टिमवा [illegible] वाथिविर्किर्त [illegible] कमलाद [illegible]
निर्वाणचिन्तायद्भुताधिकैकविंशतिसम [illegible] निर्विकल्प योगाकु [illegible] मूर्ध्नमध्ये युगनद्धात्मकल्प नमयुद [illegible] वज्र [illegible] स्वका [illegible]
माथिविनिप्रवाहादारिकुलक [illegible] नुरूपानन्दवासि सत्त्वा [illegible] वनोति स्व [illegible] नवृद्ध [illegible] कथमेवं [illegible]
तिवाथिधर्म [illegible] प्रवृत्ति [illegible] तत्र प्रवृत्ति [illegible] वृद्ध [illegible] वं [illegible] कामिति [illegible] कर्म्म: । १६
[illegible] यविस्था [illegible] वर्णिमो [illegible] यथा [illegible] लिकादिकं प्राप्ता [illegible] कवि [illegible] प्रलोका [illegible] सामा साध:
सर्वमन्त्र [illegible] विशिष्टिका [illegible] समायय [illegible] मा [illegible] यायाकप्राणायामन नियत [illegible] विसर्ज्जनीनि [illegible] नाथेव [illegible] समा:
विगत ॥ अनुस्मृतिसमाप्ता [illegible] [illegible] समाधिव [illegible] मार्गीति [illegible] रिति ॥ मृदुतया [illegible] दक्षिणवाहा [illegible] प्रत्याः

या। वा न्।

[illegible] कत्वान्नमिति दक्षिणो [illegible] पृथ्वी [illegible] नाभाकाग [illegible] हृदादि [illegible] नुपुर्यं [illegible]

[illegible] या। नाया [illegible] समा [illegible] कृत्वान [illegible] नादेन [illegible] गम [illegible] वाथिविति विशुद्धा [illegible] यथोक्तायाऽनु [illegible] तायावु: ३०
[illegible] कन्ना [illegible] विविध [illegible] निष्कम्पतया [illegible] कि [illegible] मुखवज्रमणि [illegible] निष्पाद्य [illegible] प्राणिति [illegible] नक्षण [illegible] वाल [illegible] नमस्या
[illegible] यथा [illegible] यादवा [illegible] तमा मूलवय [illegible] चतुर्थ [illegible] ज्ञान [illegible] वाथिविति विशुद्धि [illegible]
[illegible] लाक [illegible] कालवज्र [illegible] नियति। गान्धि [illegible] निवालम्बस्थान [illegible] मिति वामना [illegible]
[illegible] काशादिपृथ्वीमण्डलान्त [illegible] सांगुला [illegible] नादा [illegible] प्राणायामानिलस्य [illegible] संथा [illegible] सलिल [illegible] दिनल
निकाविथ [illegible] वालन [illegible] प्रविता [illegible] सूचि [illegible] विवक्त। आयामनमिति [illegible] विग [illegible] यथपुरं [illegible] अथेयता [illegible] यपुरय [illegible] वला

नकेवलमिदं कर्म्मामिलोके । एवमनेन क्रमेण वज्रयवायातयसमसूत्वमानप्रवाधात । मनसीति याक्ष्याद्वकचिन्तेकल्लोलीकृतचेतसि । सवि:
षयाः॰॰न्द्रियविषयैकल्लोलीकृतासागक्तिः॥ एवंवत्वमकनिष्ठरूवनयर्यन्तमाधियहांप्रयाति । नकेवलमेवमिलोके । यत्केलोदि । आद्विदिः
यावकाद्दियाप्योप्रययचविकल्पानयूथेनिवासानुस्मृतिमु तावायमत्रकिल्पास्वरूपावाकियमानाचरूवतिमेमुद्राप्रसन्नाचाल्लोलनिर्व्विक १८
ल्पचन्द्रालीज्वालया । जगत्याथागः॰॰ति । गुह्यमानमिर्विकल्प विबूनिरुद्धः॥ नाडिगतावायुर्नूनिरुद्धः॥ हृदयगतः॥ कायविनूनिरुद्धः॰॰
ति । साध्योनानर्ष्न । वज्रमूर्ध्वविसूसन्नाप्ताः च्यतेन । ज्ञानविस्पृविकल्पाज्ञानयागतः॥ वायुः॥ यस्मात्निरुद्धः॰॰ तत्र नरूवचासिद्धिः॥ सूचिता । एवं च
वंत्तेप्रयातितोधमनस्वचासिद्धिरुक्ता । विश्वमानवयेन्द्रनमहामुद्रासिद्धिश्च सूचितेति ॥ मुद्रामहामुद्रामायानुरूपात्स्वकद्यद्योपपतिविश्वायमा ।

मनसिचमनःविल्पविल्परयवाह । कायवदयोत्तावति । कायमेवकायवत् । कायन्ताकयन्ता । वाह्यमायाद्दह्यूनिन्ना । विषयनिद्रियैकल्लो 32
लीकृताः एवंवव्यतिरेकतत्पथमीप्रतिक्रामृकायविषयविरहिताः अकायसारूगतश्चिन्तमालिङ्गयति । एकायिता । अतएवकवेतामयाः वि
कल्पविकल्पसावा॥ ० ॥ विकल्पयथाक्ष्याद्वकेकल्लोलीकृत सोऽसमात्रा । स्वविकल्पप्रतिक्रामकयादिव्यमुद्रा स्वमनसिसर्व्वीकारनि
राकाराकारकायरूतनिता ज्ञानासाः सूमात्रामानाद्विः द्वैतद्वैसकल्पनचण्डालीज्वाला । सविषयेस्कन्धधातायतनसहितेमाचरूत्
विकल्पविकल्पाले । उक्तञ्च । मानः स्वविकल्पनयचात्रिमाच॰॰ तत्र दद्दतिददाति । समसूत्वंतद्दतान्तेवसर्व्वषेयानागतत्रिवर्षत्रियरूकालन्व
रूववर्त्तोतथेः॥ प्रज्ञावज्ञानकायथासंवेमिति । प्रज्ञासर्व्वधर्म्मशून्यतायुक्तियन्निः॥ साविकल्प नस्यपूमादिक आदर्शोत्रसाग्राह्यविकल्पः

वज्रान्तं । तेन । यथादर्शतलात् प्रतिबिम्बितं स्वच्छ क्षुरात्मेव क्षुराग्रं न तथा शून्यता स्वरूपेण । चित्तेन शून्यता स्वरूपं सर्वाकारवरं दृश्यते स:
दर्शनार्थः । अस्मिन्न् याथात्म्य चित्तस्वभावे हि तन्मात्रे । आद्यन्त विकल्पशून्यता । चित्तस्य सर्वशून्यता कुलालीन एव ॥ अनुस्मृतिमाह । विमलं ति । बालश्री: 17
दर्शनार्थं नामितं इत्यादि यस्य स्वरूपं निर्विकल्पं सुखं नाम बालश्री रत्नं । मुद्रायां सम्यक् समवेक्षते यथा । यो बालश्री कालवर्णं तथा ॥ यस्मा यायायाद्यन्ताति ॥
स्वयम्भू वज्रमिति च तथा दिव्यमुद्रा कृतमिति ॥ वज्रधरानि: स्थितं कायं ॥ तथैव ॥ इदानीं स्वस्वचित्तस्य विज्ञानं सदर्शतलात् प्रतिबिम्बा
यमा विज्ञानं स्वयं वेगं गच्छत आकाशे तयादिना । तत्र चित्तस्य वकारादयः लक्षणं । आकाशगामि चित्त आकाशलीन चित्तं ॥ आकाशे आगमनं:
नित्यं समनस्य तत्त्वानि विज्ञानानि यथाक्रमं ॥ वज्रमात्रे प्रविष्टं एव पूर्णं गगनं प्रत्यक्षं ॥ गगनाग्नि वज्रगगनादावनिमित्तं रूपानन्दं । रूपावर्ताः ॥ नो ।

83

चित्तदर्शतले प्रतिबिम्बायमाना विज्ञानप्रतिबिम्बप्रतिबिम्बमानं तस्मात् क्षणं ॥ निष्कलं अनादि प्रयत्नात् अनिमित्तमहासुखाभासमानादनन्तं निमान्तानु 35
रूपवर्णना । चित्तावकाश । तेन नाथ्यो ज्ञानरूपं वज्र ॥ श्रीवज्रधरस्य कायवाक्चित्तमुद्रायां दिव्यं तस्मिन्नेव भवति । आकाशगामिनि स्वभावे दृष्ट्वा निश्चलं दृष्ट्वा । यच्च चित्तं ज्ञानाकाश
वादिनं स्व चित्तं इति चित्तस्य च स्वविज्ञानस्य तस्यावाचानां चक्षु: ॥ आत्मानस्यानि स्वस्य च यमकस्य यथा दर्शनेन तत्त्वविज्ञानस्य नानास्ववाचकत्वस्य:
विकारकस्य ॥ अन्तेन वाक्मनात्मानं मुद्रितं गण्ड विकल्पकं ॥ स्थितं लिङ्गमहासुखमनुभूतमात्मानमात्मना पश्यति । वज्रात्मा दृष्टि सा ज्ञानं स्वयं प्रसीदति यथा
रूपं व्याप्य गगनं स्वविश्वं नश्विनं तथा सत्त्वानि ॥ अन्तेन नाथ्यो कनकधर्मकायसाधनमुक्तं भवति । शून्याकारं ॥ ह्रादि विश्वलक्षणं ॥ ॐ हूं शून्यतायां:
नित्यसाक्ष्य वाचा शून्यादि दृष्ट्वा तेन द्रष्ट ॥ इत्याकाशमरीचिका जलवत् जलमद्रव्यावलोकितं एवं स्वस्य कायान वह्निरवदाहकायना । जलयवनं तनुवज्रवाला

न४

न्त्यलायः साः निलानाड्यावाह । शून्याकारं मदयिदृशम ॥ मायाविजगरमिवशिनादिवर्णयुक्तं यादवालान्नवर्तुः । सर्वाकारायिसर्वेरावालान्नमनुष्य
ः मनुकेत्येदनाः कृगमारथप्रतावाह वामदक्षिणनाडीप्राणप्रवाहादिति नियमः । इदानीं धर्ममण्डलं दृश्यते पृथ्वी ह्योदिना । इदं दायुयोगी निमि
षनयनाहुवनिक्रोष हट्ठा शून्यआवायिन विलम्बदा वामदक्षि णेवा पृथ्वीलापलरूपं । यदा दक्षिणे पृथ्वी प्रवाहकाले योगी भावनाकालन्द्र १९
यन्त्रिषि ॥ नयून्यमिनाडी प्रवाहकाले किं वाकाशादिमण्डलं मन्तुः । नेन वामदक्षिणे वा यन्मण्डलं वहति प्राणस्य दृश्यते तद्वमण्डलमुच्यते
न दक्षिणनाड्यां पृथ्वीमण्डले प्राणो यन्मण्डलं प्रयाति । एवं विज्ञानमण्डलं यावत् । वामनाड्यामाकाशादिना याति ॥ एवं शून्यं ब्रह्मनिद्रा विधिनिमि
त्ते धूमादिकं निमित्तं कसर्वाकारबिम्बमुत्पद्यते । विंवमरूपमूर्खवुद्धनि । तद्वक्ष्ये प्रत्यक्षमामित्या याथक्ष्यन्दिष्टि द्विष्ट्याकाशगमनादिकं । सिद्धिर्यथा

प्रत्येकं सर्वं क्षिरमितं रययक्षमनीर्व्वर्यं सामितिनाडीप्रवहानियमः । इदानीं योगो यत्संवरडवान मध्ये प्राण इत्यादिना । इह प्रथमं योगिनामध्येया 36
त्प्रत्यक्षः कर्तव्यः स्वधूमोपनिमित्तयसायसि । इतिकां योगसत्त्वाद्दृश्यकाय वज्रवक्त्रमूत्रायन । तस्मात्मेरविनादक्षिणगतिना सार्द्धं गङ्गायमुनामनाडीगतनेष
त्रनप्राणेस्थितिनियमः । प्राणायामा द्वितीयस्थाङ्गं । विन्दुमुद्रा प्रणायेविम्ब न्नूरकं वाषिविज्ञेत तृतीयं विज्ञेवङ्गं । यत्समस्तुखं गतं वज्रतत्त्वायनक
। अथविम्बस्य धारणानानदं सूक्ष्मस्य विनि । तदायमवज्रपनिर्ब्राग्निः नकेः कर्तव्य । अथस्मीनलयात्तदास्य करकमलेनाञ्जालनं कतव्य साक्षात् हृद
नाः यानदत्नाने । एवं बीजालाभः सर्वोपायात् भवति मरणकृतयदश । योगसार वज्रकं वक्तुं ध्यान वज्रमनादिति योगानुस्मृति नियमः । द्वादशाङ्गाङ्गिकयत्र्यमादि
वृद्धयतः सकादशाङ्गाज्ञकृत् । अस्मिवयोदि । अस्मिवनिरवायोषङ्काराक्ष यावत्प्राणवन्सासर्वे हृदयानायेः लाघनं सूक्ष्मौ धूमादिके कायायोगी । किं

ह्ये॥ तेषु सर्व्वेष्विन्मूलनन्तुलघूनक्त। आर्य्यप्रज्ञापारमिता दिनाम र्थे सूत्रप्रसिद्धे चकस्मान्नु न्यायप्रतिज्ञा समानात। प्रतिज्ञासि॥ सर्व्वे कल्प्यविकल्प्यापरमादविक्ति
नेन्द्रवृक्तलस्यपूर्व्वे कथयत्वान्निमित्ते॥ यथाप्रत्याहकवद्विनास्त्रक्तावशून्यापाप्यप्रज्ञानद्वेन्द्रेयोगिप्रत्यक्षात्ासि द्वोषाध्यात्ममलधूमादिद्धि॥ अनुपलिप्यत्वात्
त॥ समं॥ अस्मीत्येदिसदसदादिद्वापविकल्पकलक्षान क्षितत्वात् अस्मिनास्ति व्यतिक्रान्ते योगिस्वसम्प्रपत्यो तत्प्रत्यापार्थे॥ स्वचनस॥
सर्व्वथाः कृत्रिमाकृतनि॥ स्वकाव कथयत्वात्। सर्व्वेत॥ पूरमानु वत॥ सघ्रादवक्तिति॥ धूमः॥ त्वादि। संवाध्यात्मव्याके कधूमाकार॥ शून्याः
तासे॥ अयक्रमप्राकाशानन्तरमूल्यपत। यथोक्तं प्रथमं मघवज्ञानिद्धितीयं धूमसन्निकमिति। बलकृत्लाकाशमरीचि॥ स्वधातदीपाकारोद्यप्रति
भावनानिवर्त्यं निमित्तानि नीवेषु गृहस्वकाचरुवत्वाद्याप्रियागआकाशयागम्य। यथोक्तं श्रासमानजाद्योप्रथम द्वितीय विलामनतिमाषवक्त

गुणावकनिमित्तार्थेत्कृत्यायत। यत्कृत्यानन्निमित्तेत्तुवाषिवकृत्वाद्यषित्ते प्रथमं मनीविकाकारं द्वितीयं धूमसन्निर्भः। तृतीयं खद्योतकाकारं चतुर्थं दीपसमुद्रा
ल। यश्चअप्रतुसदालोकविरजगगनासनिकामादि। नतानिवरजगगनात्मा सपूर्व्वकावस्थाकार॥ शून्याद्यासाज्ञाता॥ इत्यास्थानाद्यो प्रसिद्धा। नमी
चाद्वलोक॥ इक्ष्वलवदोरसथकलोनिविपत्याक्षास॥ म द्योविपूविति सवचावचयातकलोलवन्तुरुद्रमण्डलाकाशाकास॥ एमो निषद्
निमित्तानि निरजगगनालोकरूवबाह्विाषायातोत्स्वकव मध्यागम्य। ततन्नमधगामितुसम्यग्गकायात्मकवृद्धविम्बद्गीत यूर्व्वकम्मः
कत्वाकन्लनीचायमस्वकृसपाकारं घपेयेतादियतेर्व्वावि स्वविम्बप्रकाशवत्। यदिनेत्यादि। यदिना यदितनगात्यामतवालावेलम्बित
याद्यांग्रीनितलोवतासा शून्यात्वाकृत्याहकवहितयात्रानुकल्पितयामीप्रकाशतद्विम्बधूमादिकम्प्रवथत। स्थानृत्वकयात। इताव यियागात्कृती
ष्टीमयादिवृद्ध॥ कामागन्ध त्वादिना। उक्तं प्रज्ञापारमितायां चवलोलोकानामिसमाधि॥ चवत्प्रदीपानाम। चन्द्रालोकानाम। सूर्य्यप्रदीपानाम। यावेल्म

रूप।

थि वि॰

र्वाकारदर्शी नाम समाधिरितोदि । तस्मादसहदलो धूमादिमार्गो बुद्धानां बिम्बं भावयितव्यं अननुसकलविकल्पकलङ्कानन्दि नाम महामुद्रा भावना
वसमाचाराय ॥ ततः कथं भावयतिब्धकामिनिमादि । अभावत्वादि । यत्योपदर्शवाचा ध्यात्मा भावे तस्मिन्नेव भावना विशेषयाथोगिनां भावना सा ध्या
वेद्योदवेन भावनो । ननु भावाभावविकल्पयाविकल्पेन विशेषतो कथम भावभावनेत्योदि । भाव॰॰याधि यस्माघोगिनां शून्यता
विम्बं भावाभावविकल्पानमथ । उक्त शून्यताविम्बं केति तथूमादिबुद्धबिम्बदर्शनामः । अयमाशयः ॥ यदि कल्पितं स्यात्तदा भावः ॥ या
न्यादिनोदितं । यदर्शनं स्यात्सु वा भाव ॥ स्यात्कुतं वा । दि दि च । अनुत्पन्नकल्पितबुद्धदर्शनात्स्वचित्तं च । अकल्पितदर्शनं सिद्धः
र्थमनुरूपद्व्यात्ममात्प्रतिसेनयादि । प्रसेनासाधकेविद्मारूप्योवाक्षद्धदूरीयवदृश्यं यादि कनव विषया अवसरे विचारादिसंदर्शनमा
ज निर्मा । अस्माविकल्पितदर्शनस्य भावावाचान स्यानिर्विषु कायाश्रितयाकाये लमाप्रायल स्थान । लोकचवनि विष्णु काभ्यथितो दर्पणं । मायात्मय

निर

२०

40

दृश्यलाधो अतत्ववाद । अमतीति आत्मादिकल्पितं तमसमिति सर्वनिर्विकल्पज्ञानात्वाद ॥ सर्वाकारगुणदर्शित्वात्कर्वत्विर्कल्पमामालिति च । इष्टान्त
सिद्धिमाह । अद्दर्शमिन्नोदि । प्रागदृष्टिमवृधोवादिकमतत्वमन्त्राधिष्ठितला वनाकुमारी पृच्छयति । प्रतिसेनायामसत्या साधका ॥ प्रतिसेनावताव का
स्थाने कुमारी कथितं तत्वाद्दारगिकवश्यं सार्वस्याक्षः यामिकदर्शविषयास्त्रायतानि । अयमाशयः ॥ याद्यो सिद्धायदर्शमन्त्राधिष्ठितवु
द्धिलाचन ॥ कुमारीवदन्यतत्वाधिविकल्पः ॥ अनुयादिरः पृथग्जनागम्यामस्य लोकाकचनभूर्वेपतानि । तच सर्वं प्रपञ्चवर्जितमिलोदय
दानि । अन्यावद्धल्पीमनलादाः दर्शनानि । स्ववद्धल्पामित्यमनस्कादित्वाद्दननयप्रतिसेनादर्शनेन यागियुलेक्तस्वभावा भावाभावात्मशर्णं । स्वप्नेकुमा
चिकायूनायलस्थवमिद्धिमिर्वेकल्पानं । उक्तञ्च यथा कुमारी स्वप्नेनाव्व वस्थितितोदि ॥॰॰ दानीमन्त्र वचनत्रादिद्दावचन कृमयागकम्मात् । यामिल्वमि:

नादि। उक्तञ्च पूर्वतन्त्रे योगिनां यत्सम्पूर्णं यद्विकल्पायतनागतं। सिध्यन्ति मन्त्रजापेन ध्यानेन च [illegible]। अथ मन्त्रजापादिना मध्यविलासमन्तिम
न्त्रजापात् पूर्वं ध्यानं यद्दृष्टं ध्येयमित्यर्थः। अनुक्तं प्रत्याहारप्राणायामानुस्मृत्यादयं। अयमिति सूर्यः। अत्रेति चन्द्रः। अग्निरिति कुलिशपुष्पे स्थव
[illegible] श्रीसमाजतन्त्रे [illegible] आर्यदेवपादाः पादाः। प्राणः। श्रीसमाजाह [illegible] नयप्रकरणायाः वपूर्णीः
[illegible] प्राणायामलक्षणं। वज्रजापः प्राणायामः [illegible] सायप्राणायामकल्पना। तत्र भावनाप्रकर्षेण यत्र प्राणायामो निरोधः। उक्तं
चविमलप्रभायां नासिकाग्रे [illegible] विकल्पयन्ति। यथोक्तं यत्नेन लक्षयन्ति मुक्तकः। नासिकायां विन्दुयन्ति स्वाससनिरोधः प्रयत्नेन लक्षयन्ति
यथोक्तं। [illegible] यत्र योगिनां प्राणायामः। तत्रानिवर्त्तनायमिति। प्रत्याहारं नाभिकायां [illegible] नादिनासिकाग्रे। २१

स्वनादिब्योपात्तविघ्नानादिसमुद्रः। उक्तञ्च सम्पूर्णमङ्गलमूर्तिं। निरोधश्चित्तस्य निःस्वभावं निर्मलमन्त्रं। अथ यथार्थमुक्तं आनुरूपं सिद्धानीतार्थी बज्रयानीय
यादृशं मन्त्रिमहाबाधिसत्त्वम् मतानविधानियमितविषयः। अन्यत्र यथाप्रकारेण च वचनं स्वप्रदर्शनादर्शनं निर्विकल्पं वज्रालीप्रतिरेकाचध
सम्यग्लोचनं यथेति। विशिष्टविमलानामन्वर्थकप्रकाः [illegible] गतं। विकल्पलापयोगेन यत्र सम्यग्यज्ञापित मिलितकलकार्येनयुक्तमुष
[illegible] उक्तं। तथा च श्रीसमाजे। सम्यग्यज्ञामानासम्य [illegible] नयार्थनियतार्थलायथाकनकनिकनं षट्कापिचिनिकाकृतिं। मन्दिद्रियादीस
लानीयवाधार्थमिति सिद्धं। तेनतत्त्वस्य कथनं यत्रोक्तं नासम्यङ्समूहादर्शनं। मण्डलादिषु कल्पयन्ति योग्यायथायथं। उक्तं न मर्थकथनं तथा कन्नाषित
।कोटकाद्यः। गाथालोकशास्त्रवहिस्थ नादः। तथागतानां सङ्केतानुरूपं तत्प्रकाशितं। यस्मात् तत्त्वकथनं नयार्थं भाषितं। इति। समूहार्थप्रकाशः। ४२ १२

यनीमार्थं कायमनःपूर्विकमिति। वृद्धक्लिष्टं च धातुकमिति महाभिक्षुमध्यवर्तिद्रव्यप्रमाणप्रतिक्रोशविविधसंस्थानकायात्मकत्रिलोकसंदर्शनैः। सर्वविंशायकि
किंचित्कथ्यते क्लिष्टं। निराश्रयं निरालम्बं। मत्वा विकानिमित्तैर्द्विकायमिति निःसृतान्तरप्रथममसाविकाकारमिति विज्ञानमनवाधव्यमितियावत्।
एतत्स्वमतं गुरूपदेशाद्बाधिमतं कृतटीकानः स्वानुरूपकः स्वविकल्पं प्रज्ञाया यायाश्चन्दनमृत्युनः यस्य धातुविशुद्धिरस्यातिसर्वीर्याः २२
रियस्थानिमित्तानि॥ श्रीमत्सामान्तादीप्रतियादितानि। आः कामधातौ रूपिनस्त्रीकृत्वान। उक्तं चास्य द्रव्यगतं। अथवा यूयं पृथग्गम
नस्य सर्वास्त्रिवाधिमत्त्वसहृशास्त्रिपलान्नमामिस्थितियुथवायस्मृतिलयनात्मसाविकाकारं। अस्मत्संसिलनादधूमाकारादतत्सौरायोर्लयत्ता
तत्स्वधानकाकारं। सूक्ष्मपातालात्सत्यगमनाकृदायवदालोकयुक्तस्य यत्वात्तदीयाकारं। प्रकृत्या कामलयनाभिरत्रगगनवतसलता।

षर
लोकस्यत्वाच्चिरकृतागगनसमुमितियस्थानिमित्तानि। उक्तञ्च। प्रमदा गतिलिंगस्तुलिंगस्थैर्यावकं। यावकावायुमन्वानिवायुर्विष्ठानः ४४
मानिरोत्तमा॥ विश्लिष्टधारणोन्मुक्तं यत्तत्त्वं च मथाविलादितिः। मायायालनदिवायातनषट्स्कन्धविशुद्धिरूयाणि ड निमित्तानि गगना इत्येवं ॥
हिनाकथितानि। श्रीमहादिबुद्धतन्त्रराजाधिराजस्तुविशय हृदयप्रज्ञायायविशुद्धिरूयाणि रसानिमित्तानि मूलस्थानस्थप्रतियादितानि
॥ तत्किंश्चक्रवालोनिमिति। दिव्यत्वक्षुरादिनिश्चप्रज्ञालोदार्थलोमः लब्धवर्णसं यातेः प्राणवन्तदैवत्वात् प्राणायामस्याये। तत्पत्रप्रज्ञालोदार्थवता
वः। कथ्यतायोरोजान्त्रप्रज्ञालक्ष्यालोकः। उक्तञ्च। समायारूपं। दृशानामिति रूपायथोस्तां स्वप्यतिस्तुतुसर्वविषः। प्रज्ञालोकस्य समितिश्राकलकामादेवयसियान्ति
॥ अस्यायप्रतिनिर्दिष्टगतः। ०॥ द्विरूयाणि०॥ द्विरूयार्थोस्वकषांस्वप्रज्ञतिर्यथास्वत्रास्वयाहकस्य यत्नायकृतिः। तत्तथ्युनितेः। स्वयतिस्तुतु सर्वज्ञाहीनमाया।

[illegible]न कामाप्तप्रतिपत्तिः। कामाप्तं क्लिष्टमक्लिष्टमिति कामाप्तरूपाप्तयोः [illegible]मिश्रितत्वे येषां [illegible]गृहीतां प्रतिपत्तिः पुनः पुनः तत्र [illegible]
[illegible]प्रतिनिर्देशः। प्रयोगिकं लोकोत्तरलक्षणेन [illegible] समनन्तरं [illegible]कञ्चिन्न [illegible]। [illegible]निर्विकल्पविज्ञानं [illegible] विकल्पितानि
नागतवर्तमानं [illegible]दर्शनादि [illegible]। [illegible]: कामाः समासेन [illegible]प्रयोगिकं। कल्पनं [illegible] २३
[illegible]विनिर्दिष्टं विचार [illegible] तथा। [illegible]: [illegible]निर्विकल्पविज्ञानं [illegible] विचारः। [illegible]
[illegible]चतुर्थसूत्रे [illegible]। [illegible]विचारस्य [illegible]। [illegible] सर्वे [illegible]मिति। प्रयोगिकविनियोग [illegible]
द्वितीयाध्यायप्रतिनिर्देशः। [illegible]कामाप्तं [illegible] विषयकृताः समासेन [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]प्रयोगिकं [illegible]। [illegible] विचारस्य [illegible] विनिर्दिष्टः [illegible]
[illegible]विज्ञानानि [illegible]। [illegible]विज्ञानं [illegible]विनिर्दिष्टः।
[illegible] विचार। एवं विचारस्य [illegible]: [illegible] काययु
[illegible]: [illegible] एवम[illegible] कर्षयत्[illegible]विज्ञान[illegible]
[illegible]विज्ञान [illegible] विधिविर्देशः [illegible]
[illegible]द्वितीयम[illegible]। आकाशानन्त्यायतन[illegible]काययाते

माः

नाभिमूलकुण्डली विम्बं संस्थाप्य तादिना प्राणायामे द्वितीयमुच्यते। उक्तञ्च। पञ्चवक्त्रं महावृत्तं प्राणायामः ततः निर्मलं। सुमकं च हृदये यावा प्राः
णस्थितिहृदयं गतं न्यासयेदिति॥ पुनरिति निर्गतं उच्चार्यते वक्त्रं पञ्चकं यथा गगनात्मकं। अन्तः पवनमध्ये सर्वप्राणरोगविहीनमायामं ततः दीर्घ विश्वायति यत्र सम्प्रा
णायामः ततः निश्चलो मनः प्रधानमवतत्त्वं समाधिश्चेतसा तत्र विमुच्य। ःहानिगमनात्स्वामानत्वात् तत्र मनः हृदये। सदा हृत्पुण्डरीके संस्थाप्य प्राणविष्णु
तं न्यासयेदिति तृतीयं प्राणायामं च पवनं हृद्गतं स्थापयित्वा कायं ततः। विमुक्तप्राणस्य न तत्र प्राणायामः ततः निपातपरा॥ उक्तञ्च। निरुद्धं स्वहृदये च
मध्ये नयनमङ्गुलिमितिः जप्य प्राणेन हृदि स्थाप्य स्वकायं यादृग्याविषयात् ततः स्थिरं कृत्वा यः स्थानस्थितिः स्मृता यत्र निरुद्धं विलीनं ततः विषयस्त्रियाः
धारणा तत्र विलीनं च प्राणायामं स्मरति निरुद्धं स्मृतं तत्र यथा कालं। किन्तु हृत्कमले विचारं स्थानं मिति चतुर्थमुक्तम्। मध्यमा स्थिता २४
स्था।

प२

स्तनं ग्रन्थयः ततः स्थानं प्राणायामं दक्षिणानुगामं प्रयाणं भवति। उक्तञ्च। त्रिकृत्वा गिनाना अन्तः नवकं हृदये नवकं ततः यथा मन्त्रमहिमा संस्थापिकाः॥ 48
मात्रा ततः इति॥ किन्नाः कामत्वसंनिरुद्धा किंचित्। उच्चार्य प्रयागवा पलक्ष्मी स्वस्थं। सा कर्णं मन्त्र न वायुम् स्त्र प्रवर्त्तनमिति स्थानप्रसादमकं
। अग्निनाग्नि तथा तावत् समाधिः। मध्यमाकिंचित्। अनुस्मृ तिः साधनमुच्यते ततः इति। उक्तञ्च। पञ्चविंशति वज्रमार्गेन स्मरेत् यथा पादुः॥ किन्त
वायवः स्मृतोन्यत्रा कायचतुःसंस्थानं इति॥ वज्रमार्गेणोर्ध्व नीयते अनिमिलानुपूर्वेण प्रमाणं स्वयं प्रवर्तनं अष्टौ विशुद्धः शिरसि शिवपादुकाः
त्रयं यतः। धर्मकायस्वरूपेण तत्र मायामानं प्रकाशस्वभावं सर्वविकारामसानाशुद्धस्वरूपं मनुस्मृतो। मरीचि निमिषं तत्र आदि आकाशरूपं
कालं प्राप्य। तदाकारेण लोकं क्रमेण समस्तं। तदनन्तरं महाप्रभास्वरं यथा क्रमं अनुस्मृतिरिति॥ सहजानन्दरूपिणी स्वसंवेद्या महामुद्रा
न्।

षशून्यतातावच्छिन्नत्वात्ः तेन समाधिकरः ॥ ठकारः । प्रज्ञोपायसमायोगात् सर्वविकारासमाप्तनतः ॥ संकल्पविशुद्धात्तेन विम्बमध्ये कि
वयतम टीनिष्ठानननिष्पत्तिः समाधिविनिर्गतमिति । सर्वविकारविमुक्तं वरमं ममं प्रज्ञोपायसमापत्तौ सम्प्रदाय समार्थयासेन निर्म
पिण्डरूपटा महामुद्रारूपपटेकोह्णतसम्यक्तवबतत्त्व मस्याममध्ये युगनद्धासकंसमहावज्रधरत्वं विकारवयत । तानी यादृनन २७
जनम । स्वतिनिष्ठासेनष्ठाननिष्पत्तिः समाधिविनिः षष्ठम मिति ॥ समागत मता षडङ्गयोगक्रमः ॥ सर्वक्लाययसिलो
दिनिति कावीवीरूपतत्याः ॥ अतावकुपवित्तयान तदक्लंकत्ताबीनं वं कुपविल्लयानि । श्रीहेवज्रतन्त्रे डाकी । दशावलवलिताम
लावरूपमयो । शून्यताकावेनासर्वीकाबमसर्वशून्यताप्रतिपत्तिः ॥ नाता वर्वकान । दिवस आलोक । अपकर्ष । कामरूपा रूपा रूपं ।

तमिन्नाम वपुलौव हिनिर्गमारावाह । निश्चासास्तस्वतीनं । स्ववि स्वाधिष्ठि वविम्वान । आकाशहृष्ट्वा । अनुवालावलम्बिहृष्ट्वा माहेत्मानिः
पनतानि स्वरावमासावलावना । ध्यानमहृष्ट्वा स्कन्धादिपतनादिशून्यतां ज्ञानागम्यानिपनतासावयाणुवा । अनाजहृष्ट्वा सर्वाकारवरायतशून्य
ताविम्बिस्तहतानुरागहृष्ट्वा द्वेषस्यलौकिकद्वेषस्यानिष्प तानिष्ठस्वभावतानि रावचरणाम हाद्वेषतासावज्रपाणीश्वरी । शुक्रस्यायदमः
ल्पन्नतयतैल्मीस्वान्स्यात । घ्राणहृष्ट्वा नासिकायलक्तिताः वालहृष्ट्वा । मानस्यप्राङ्गनस्याप्तानस्यनिपनतानि रावचणता । लावनाम
यकौ । अनाहतत्व स्कन्धाधाराः । अनाहतनमहासूक्ष्मध्वनिसमुत्ता सावाणायामवहिर्निर्गमाहावनवारतानस्फुटीहावननिरुद्धसानिनिर्विकल्पल
ह्णवतालीस्फुटोतावाह । वृद्धविम्बाधिष्ठितविम्वाः । विमलसमन्तानगुलीनिर्मलस्वप्रकाशमगुलीकृतपद्मायतलौकिकघोकृयात । साधनावनो । यदसे

वज्रसूक्ष्मे गगनगुह्यालोयोगतनतनसाः। नाहनवज्रघाषात्यावमार्गेसंनामुखलप्रासानामाल्पयनिधनवसावविश्वमाना। एवं नवप्रतिवक्ते भूमिद्वयं।
यलक्ष्मकमलदाद्याभूमीश्वराकवतिनथादिगुप्तवक्रत्वषडगमाधिकाञ्जित ह्प्रश्वासास्थस्मनिवाधेनप्रमुदिता विमला भूमिद्वयं। नाडिवक्रेनथेः
वनिवाधेनप्रभाकरी। अर्चिष्मती भूमिद्वयं। नथेवहृदयाब्जः सुदुर्जयाभिमुखी भूमिद्वयं। कण्ठपद्मे दूरङ्गमा अचला भूमिद्वयं। उष्णीषकमलः २८
साधुमती धर्ममेघा भूमिद्वयं। एता दशभूमयः ४। यत्रीतः नथेवार्ह्रोषवक्रत्त्वसमन्तप्रभा बुद्धभूमिश्चैनवमी वज्रधरभूमिर्न दशमी। एवं कः
मण्डलनाधिकेकविंशतिस्कन्धाश्वासनिश्वासेन त्रिमलविरहितकायवाक्चित्तवज्रा नाडयो भूमीश्वरा निर्विकल्पधर्मोदयाकी बुद्धा भगवान्निति। अनन्त
कमलोपरि तस्याग सा की कोयरा भूम्यादिचक्रषट्कशुद्धिदर्शिना। यस्त्वव ह्मां प्रभृते कैस स्कन्दव्याश्वादीनामितोदिनायकनिगुणवगा ह्वानिगुण

वगात्गुह्यदीनीय तस्यागनिरावरणो कलस्यषट्चक्रकमलकर्णिकासु नस्यायट नथागतात्मकवमाहनिंष्यश्चलादिनावज्रपगुह्या स्यः ४:
ज्ञिनज्ञिप्त्वेशावन ४। आवालिगमिनारुः ४। वल्मपूर्वत्वेसम्भव ४ प्रज्ञापरमायामिदिः ४। यतनषट्स्कन्धविशुद्धिरूका। नष्टरूपो। वज्राङ्कविश्वलल:
नावसनास्वकाय। उरूपयथिना सायुर्दहृदयप्राणवासनि कण्ठप्राणयानवायान्वितिनिश्वमास्रावावज्रयस्कन्धाकागश्विनदवृगूणठूतः
शून्यानाविश्ववाय्वङ्गनायग्रवाञ्चवजिज्ञवञ्जवानवाप्रवृ हृदयूर्ध्वोकृकमलोपोयिनवृद्धवज्र: हृयथ ४। नयावञ्जलायः ४ गामीगुह्यान
चिन्मात्रयविश्वासहजवस्तालीविश्वआधारपविश्वगतह्रागानिठानि। नवालावेकहृतशून्यानाकरुणाकिरत्रिकवकपयाणिकायवाक्
चित्तमलरहिताः नाहतयवमाह्वयमहामुखोल्लासमस्युवृद्धमानितस्मि ज्ञानमहामुखोदयकृणोमयागोपकडह्मया नमत्ताकर्षणी। यनमः

53

पदंयत्र यदं समहासम्बुद्धस्य षोडशाक्षरमिति । यस्यायामिनाद्यं स्वयंवाक्तिनिवशलक्षणं नकिञ्चिदस्ति । प्राणापानवायोनिरुद्धसमितिक्तुः
लीलालयाज्ञप्तिनाडाविनाय ॥ भागधर ॥ स सूर्य्यबिम्बप्रयाति आलिङ्गयति । वज्रवाह्निविज्ञप्यमानिव क्रमेण स्तूपप्रवृद्धपूर्वोक्तक्रमप्रोत्थ
यितन तथागतः ॥ तथा ॥ उद्भवति उद्भवी तूष्णीसानि । इच्छया मा   गधुर ॥ सूर्य्यबिम्बाद्विषासद ॥ विक्षिप्तं सुनकैकीकृतवनि । मरुता सहच
तुसूर्य्यवनिरुद्धनिराचरभोगासानि यद्धृतीय समाकृष्टः   सूक्ष्मनदन्तेमस्तक्वाद्यमनुहृवगम्यं ञकारवंकात्मकं । तेवावि २७
कल्पनमर्द्धथासहाना माहा । विक्रविशुद्धिकचागक्रमिसोदिनाक्रियवतः निसमन्तामाहितानां हृनाथवेभावनस्य स्वचक्रवक्ष । अस्य
वतिरुवस्यासूखार्थंनिलसमूवस्यास्तनं । निमावरक्ताभंनाकर्म्म । तनामितामहानागहतानमिताकृत्यायमन्त्रकृयः ॥ नि । अमाचसिद्ध
पार

54

चमिनरूपया । कायः ॥ नि अक्षास्यक्षासकलेगी । अक्षानसाक्षुतः ॥ निषष्ठलस्यकर्म्म । तनि ॥ षडङ्गः ॥ खमिवसमसुसानिर्व्विकारक्षया
दिस्वरूपाडक्षरा । एकासीवज्रसत्वयुगलयुग्मनिरूहितकार्यवेङ्गवतीडाणीयवनार्थसवसमयज्ञिनामाहितानां सूत्रार्थ । चमेसाः ॥ स्विकानं
सवकमलपद्मचागिमाचागहता ॥ र्विघ्नानाथसनाथ   निकवकमला ॥ मायसिद्धिर्व्वेतूव ॥ द्वयायाक्षिप्यमानायलगिक्विनिह
डाकिनीसावहृवमामा ॥ मावनास्थायचमकरुणः   यामामक्वीर्मनहता ॥ तागामायाण्डवास्या सकलगुणानिषिद्धानिभाव
थ्येयाम्रायतनीद्धो विश्वरूपो विषयविषयिणोयवसर्व्वरूपस्थानानिरूपं ॥ प्राकृतरूपं । निसानस्थं प्राकृतः ॥ वादिदना । एवमूलवत्रापि ।
द्रष्टा दृष्टव्यवहिनात्यवहितनमननमिनरूपिअविनिविलसमन्तुस्वअकृत्स्व । धर्माधर्मोपादु ॥ ञनन्तुमूक्षं सर्व्वनः ॥ यालियायाः ॥ थसर्व्वमास्मि
नृ

गामुखं सर्वेन ॥ अभिमानं लोकसर्वं माहात्म्यनिष्ठमीनि ॥ विश्वं कृत्स्नं कयास्या ॥ ज्ञानामि वज्रा ०० ॥ अनाविला ॥ कायवाक्चित्तकलुषे वनाजलेः ५५
ज्ञानगम्या ॥ परमा ज्ञानवेद्या ॥ ०० ॥ इन्द्रियद्वारगम्याया ज्ञाना ॥ डकस्या ॥ सन्नयनि ... ॥ ... ॥ ... वनिगदनस्य
युवन दारिद्र्य वज्र सर्व ॥ बुद्धस्य वज्र ... स्य निर्मा ॥ माया विश्वमाता ॥ बुद्ध निर्मा ... मायाग कृत्स्नालमि ... ॥ यथा ... सिन ... ९९
... ॥ ... ॥ षड्ङ्ग्था ॥ गता ... सिद्धिकाले महामुद्रासिद्धिकाल ...
... ॥ तस्यापि सिद्धिकाल ॥ ... सिद्धिमहामुद्रासिद्धि ॥ काल ... ॥
... वज्र ... ॥ अधिष्ठानमात्र ... ॥ श्री ... नामनिर्भरा ... ॥ ... ज्ञानकिनी वज्र ... ॥
... ॥ ... ॥ ... ॥ ... प्रातः ... ॥ नस्याथी ... पालनायक ०० निर्वाण ... ॥

८२

सिद्धिः सूर्याच्च षडङ्गयोग ... मयाटिप्पणी ॥ ... योगस्य टिप्पणीं ... लोक ... यात्यसमाः
... ॥ षडङ्गयोगटिप्पणी समाप्ता ॥ ॥ कृतिरियं महापण्डितरविश्रीज्ञानपादानां ॥ ॥ ५६

ROYAL
ASIATIC
SOCIETY